

Vpliv mobilne telefonije na medosebne odnose in sebstvo

Metka Kuhar¹¹

POVZETEK: Mobilna telefonija je v procese medosebnega komuniciranja, v medosebne odnose ter oblikovanje in izražanje sebstva vnesla številne spremembe. V prispevku na podlagi rezultatov ankete o uporabnosti IKT (RIS 2005) analiziramo naslednje vplive mobilne telefonije na socialne interakcije in sebstvo: vplive na komunikacijske vzorce in odnose ter vplive na samoizražanje in samopredstavljanje. Ugotavljamo, da mobilni telefoni pogosto delujejo kot nadomestek za pogovore iz oči v oči, ko gre za službene, poslovne ali šolske zadeve ter vsakdanje, praktične reči. Redkeje se uporabljajo pri komuniciranju o zaupnih, osebnih temah in za neobvezni klepet oz. druženje. Odnosni učinki ter vplivi na samoizražanje in samopredstavljanje so najizrazitejši pri mladih. Ti jih največ uporabljajo za vzpostavljanje in navezovanje intimnih odnosov ter jih dojemajo kot del lastnega sebstva.

1.0 Uvod

V zadnjem desetletju se je uporaba mobilnih telefonov razmahnila v različnih koncih sveta. V Sloveniji je prišlo do pospešene hitrosti difuzije mobilnih telefonov leta 1997. K temu sta prispevala zlasti hitri tehnološki napredek in široka dostopnost zaradi relativno nizke nabavne cene. Po zadnjih podatkih (SURS / RIS 2005) ima svoj mobilni telefon skoraj 90 % Slovencev in Slovenk, starih 10–74 let. V nekaj letih so mobilni telefoni postali vsakdanji pripomoček. Hitra in gosta razširitev ter intenzivnost uporabe te komunikacijske tehnologije odpirata vprašanja o njenih socialnih in kulturnih pomenih. Mobilne telekomunikacije nedvomno vplivajo na komunikacijske vzorce in igrajo pomembno vlogo v vsakdanjem življenju. V tem prispevku nas posebej zanima vpliv mobilne telefonije na medosebne odnose in posredno na oblikovanje in izražanje sebstva.²

Eden izmed možnih teoretičnih okvirov za razpravo je simbolni interakcionizem.³

Ta teoretska perspektiva se ne osredotoča na posameznikove značilnosti ali na učinkovanje družbe in socialnih situacij na posameznike, temveč na lastnosti socialne interakcije, tj. na dinamiko in socialne učinke, do katerih prihaja med ljudmi. V socialnih interakcijah ljudje aktivno tvorijo skupne pomene in s tem svoje vsakdanje socialne resničnosti. Predpostavka simbolnega interak-

¹ Dr. Metka Kuhar (metka.kuhar@fdv.uni-lj.si) je docentka na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

² V družboslovju obstaja veliko različnih pojmovanj sebstva. V tem članku razumem sebstvo kot socialni objekt, ki se pre/oblikuje v komuniciranju. Za podrobnejšo razpravo o sebstvu glej Kuhar (2005).

³ V raziskovanju 'novih medijev', zlasti v medijskih študijih iz paradigme kulturnih študijev, se pogosto uporablja 'uses and gratifications' pristop, ki je bil uporabljen kot glavni princip operacionalizacije raziskovanja. Ta pristop je od 70. let naprej kritiziran, zlasti zaradi nezanesljivosti povezovanja razlik in podobnosti v načinih uporabe neke komunikacijske tehnologije z razlikami in podobnostmi v 'potrebah', ker med slednjimi ni mogoče zanesljivo razlikovati. Posamezniki se lahko močno razlikujejo glede tega, kako zadovoljujejo isto potrebo ali glede potreb, ki jih zadovoljujejo na enak način; pa tudi glede tega, kako lastno početje simbolno artikulirajo v stiku z raziskovalci.

cionizma je, da ljudje delujejo na podlagi definicij, ki jih pripisujejo situacijam, delovanjem, predmetom (Charon 2001). V interakciji s pomembnimi drugimi se oblikujejo tudi sebstvo (Mead 1967). To po Meadu ni statično, temveč se nenehno oblikuje, preoblikuje in izraža v medosebnem, pa tudi v znotrajosebnem komuniciranju. Spreminjanje medosebnih kontekstov komuniciranja prav gotovo vnaša spremembe v dinamiko tvorbe sebstva, saj se sebstvo nenehno spreminja v socialnih interakcijah. V različnih situacijah se lahko kaže kot povsem drugačno.

Ali mobilni telefoni prispevajo k samoizražanju in samopredstavljanju? Seveda pa moramo pri odločitvi za teoretski okvir simbolnega interakcionizma predpostaviti, da so raziskovani bili sposobni in pripravljeni v stiku z raziskovalcem artikulirati lastno komunikacijsko vedenje in občutenje mobilne telefonije; torej, da je jezikovna artikulacija komunikacijskega vedenja, ki jo uporablja raziskava, dovolj objektivna in splošna, da lahko zajame vsakogaršnjo izkušnjo in samorazumevanje.

Številni avtorji (npr. Gergen 1996; Geser 2003; Prøitz 2004; da Vries 2005) trdijo, da je mobilna telefonija v procese medosebnega komuniciranja vnesla številne spremembe. Wei in Venhwei (2003) sta s faktorsko analizo dokazala, da mobilni telefoni omogočajo šest oblik zadovoljitve (gratifikacije): 1) pridobivanje informacij (o prometu, dogodkih, novicah itd.), 2) socialne koristi (klepet za sprostitev, zabavo, premagovanje dolgčasa), 3) naklonjenost (izboljšanje odnosov z družinskimi člani, izražanje skrbi za druge, vzdrževanje stikov in bližine), 4) moda in status (uporaba aparata, da si videti moden, 'kul', stiliziran, da ne izpadeš staromodno), 5) mobilnost, 6) dosegljivost.

Najprej velja izpostaviti, da je uporaba mobilnih telefonov povečala število komunikacijskih partnerjev, ki so nekomu dosegljivi ne glede na prostor in čas, in tudi obratno – posamezna oseba je lažje dostopna drugim. To pomeni, da se je povečalo število alternativnih možnosti oblikovanja in izražanja sebstva ter kontekstov, kjer sta oblikovanje in izražanje možna. Prednost mobilnih telefonov v primerjavi s stacionarnimi je v tem, da omogočajo komuniciranje ne glede na fizični prostor, torej komuniciranje in mobilnost obenem.

Mobilni telefoni omogočajo različne vrste komunikacij: tako kratko dogovarjanje o času, kraju, izmenjavo informacij, kakor tudi osebne, intimne pogovore z bližnjimi – partnerjem, prijateljem, sorodnikom. Mobilna telefonija daje občutek 'odsotne navzočnosti' – nenehne navzočnosti in intimnosti družinskih članov, prijateljev, kolegov, v času fizične ločenosti (Gergen 1996; Gergen 2002, prim. Wei in Venhwei 2003).⁴⁴

Ker omogoča nenehno in takojšnjo povezanost med ljudmi, je ena redkih tehnologij, ki ohranja, utrjuje oz. pogloblja primarne interakcijske sisteme oz. obstoječa omrežja – torej deluje centripetalno. Mobilni telefon lahko v trenutku oživi odnose, prispeva k oblikovanju skupnih mnenj in vrednot, izražanju podpore in razumevanja, lahko poglobi poznavanje drugega in utrdi zaupanje. Več je komunikacij s tistimi, ki osebi resnično nekaj pomenijo, kar olajša

⁴⁴ Že sam Gergen (2002) opozarja tudi na negativne posledice odsotne navzočnosti za širšo družbeno integracijo in delovanje. Zaradi nenehne vpetosti v ožje komunikacijsko omrežje, ki jo omogoča mobilni telefon, se namreč 'fizično' navzoči posamezniki v nekaterih družbenih situacijah ne odzivajo na pobude in delovanje drugih ljudi v njihovem neposrednem 'fizičnem' okolju, s čimer zmanjšujejo število naključnih družbenih interakcij in oslabijo mehanizme družbene integracije, temelječe na neposredovanem komuniciranju.

ohranjanje koherentne in singularne identitete (Gergen 2002). Gergen (prav tam) trdi celo, da mobilni telefoni s poglobljanjem intimnih in družinskih vezi omogočajo novo obliko skupnostnega življenja – t. i. lebdečo skupnost.

Drugi mediji (npr. knjige, radio, televizija, videorekorder, računalniki idr.) posameznikom omogočajo, da se funkcionalno in psihološko ločijo od neposrednega socialnega okolja ter uresničijo številne materialne in psihološke potrebe brez povezovanja z ljudmi v bližini oz. zgolj v lokalni skupnosti. Za razliko od mobilne telefonije na primer lahko računalniško posredovano medosebno komuniciranje v kombinaciji s povečano mobilnostjo in spremenjenim načinom življenja skupnost razkraja, saj bistveno bolj spodbuja odprtost do novih izkušenj, izpostavljenost večjemu številu ljudi zunaj neposrednega socialnega okolja, ki jih podrobno spoznavamo, ter afektivno povezovanje z njimi (prav tam).

Kljub pozitivnim učinkom na ohranjanje odnosov zaradi krepitve občutkov pripadnosti in povezanosti pa mobilni telefoni lahko povečujejo nadzor in odgovornost v odnosih. Nadzorstvena funkcija mobilnega telefona pride še posebej do izraza v odnosu med starši in najstniki, kjer je posebej akuten konflikt med posameznikovo željo po avtonomnosti (tudi zasebnosti) in zahtevami ožje družine po nenehni vpetosti v domače komunikacijsko omrežje. Tri dimenzije tega konfliktnega odnosa med željo po avtonomiji in težnjo po nadzoru so: (a) obremenjujoč občutek dolžnosti takojšnjega odgovarjanja na klice bližnjih sorodnikov – staršev, bratov in sester, partnerja/partnerke ipd. oz. odziva v kratkem času; (b) želja po prekinitvi nenehne dosegljivosti; (c) sprotno brisanje kratkih sporočil in klicev, da bi bližnjim onemogočili spremljanje lastnih stikov.

Mobilni telefon omogoča, da se lastnik odloči, kdaj ga bo izključil oz. znova vključil ter kateri osebi bo odgovoril takoj oz. čez koliko časa bo poklical nazaj/poslal kratko sporočilo ali ne. Na ta način oseba sama razpolaga s svojo dosegljivostjo.

Toda izključen telefon ali trenutno neodgovarjanje na klic je za klicočega lahko povod za jezo, zaskrbljenost, negotovost ipd. V marsikaterem odnosu je posedovanje mobilnega telefona povečalo občutek odgovornosti za vsa dejanja v odnosu, saj ena oseba (starši, partner, nadrejeni itd.) pričakuje od druge, da je nenehno dosegljiva, odzivna ali da lahko vselej upraviči trenutno nedosegljivost in da najavi vsako spremembo v dogovorih (npr. zamudo). Izmišljeni odgovori so tako manj prikladni. Kljub temu da mobilni telefoni zaradi možnosti komuniciranja ne glede na lokacijo in čas podeljujejo več svobode, pa povečan socialni nadzor in dolžnost odgovarjanja in ohranjanja stika lahko delujeta zelo obremenjujoče. Zaradi nenehne dosegljivosti za marsikoga vikendi, bolniški dopusti in niti počitnice niso več povsem prosti. Mobilni telefoni torej poudarjajo tradicionalistične asimetrije socialne moči in nadzora, kot so avtoriteta staršev nad otroci, dominantnost moških nasproti ranljivosti žensk itd. (Geser 2003).

S pomočjo mobilne telefonije se po eni strani negujejo primarni odnosi v času fizične ločenosti, poglobljajo intimne in družinske vezi, utrjujejo prijateljstva (tudi zaradi izbora lastnega komunikacijskega omrežja) in lažje navezujejo stiki, po drugi strani pa lahko mobilni telefoni izraziteje od stacionarnih razširjajo mrežo površinskih socialnih odnosov in omogočajo zgolj površinske stike (Cox in Leonard 1990; Geser 2003). Dopuščajo namreč relativno nezahtevno ohranjanje minimalnega stika z ljudmi, s katerimi sicer ne bi imeli stikov, npr. z oddaljenimi ali nepričakovanimi sorodniki, ki jih ne bi obiskovali ali vabili na obisk. Teoretično torej omogočajo tudi razširitev šibkih, ohlapnih povezav, ki jih aktiviramo samo občasno. Torej, po eni strani mobilni telefoni zaradi pospeševanja intimnosti in razvijanja večje stopnje vzajemnega zaupanja vitalno krepijo naš 'notranji krog'

odnosov, po drugi strani pa zaradi možnosti vzdrževanja površinskih stikov dopuščajo ohranjanje manj kakovostnih odnosov, ki bi brez mobilnega telefona najverjetneje zvođeneli. Empirične raziskave celo napeljujejo na tezo, da mobilni telefoni predvsem utrjujejo obstoječe intimne odnose, v mnogo manjši meri pa razširjajo krog socialnih interakcij (Geser 2003).

Mobilna telefonija omogoča še usklajevanje različnih vlog, ki bi zahtevale hkratno (ali celo nenehno) navzočnost na fizično različnih mestih (npr. delovno mesto in zasebno stanovanje). Fleksibilno menjavanje vlog je možno brez menjave lokacije. V primerjavi s stacionarnimi telefoni pa je bistvena prednost, da omogočajo nenehno možnost povezanosti ne glede na fizični prostor, če določena vloga ne zahteva stalne fizične navzočnosti (npr. zdravnik, šef itn.). Vprašanje je, ali hkratno kombiniranje različnih (socialnih) identitet povečuje občutek skladnosti sebstva ali prihaja do njegove večje razpršenosti. Gergen (2002) trdi, da mobilni telefoni prispevajo k deljeni zavesti oz. svetu deljene navzočnosti: razširjajo simbolične svetove, kateri se ne nanašajo nujno na neposredno okolje sporočevalcev.

Mobilni telefoni dajejo precej možnosti za samoizražanje in samopredstavljanje (García-Montes, Caballero-Mu oz in Pérez-Álvarez 2006). Ljudje lahko izbirajo med številnimi ponujenimi modeli in svojemu mobilnemu telefonu pripišejo različne simbolne pomeni. Na primer, nekateri dosledno sledijo tehnološkim novostim in se navdušujejo nad tehničnimi značilnostmi; nekaterim je pomembni estetski videz ali pa modnost aparata. Ker je možno spreminjati tip zvonjenja, ohišje, barvo, dodajati nalepke ipd., lahko mobilni telefon uporabljamo kot kos oblačila ali modni dodatek (Katz in Sugiyama 2006). Mobilni telefon lahko označuje tudi socialni status (sam aparat ali priljubljenost glede na pogostost prejemanja klicev in SMS -sporočil). Nekateri ga dojemajo kot bistveni del vsakdanjega življenja, celo kot del telesa ali kot podaljšek sebstva. Mobilna telefonija torej vpliva na občutenje in demonstriranje edinstvenosti sebstva.⁵⁵

Postavlja se vprašanje, na kakšen način je ta vrsta samoizražanja povezana s spolom in starostjo.

Torej, v članku bom na podlagi podatkov ankete o uporabnosti IKT (RIS 2005) analizirala naslednje vplive mobilne telefonije na socialne interakcije in sebstvo :

- 1) vplive na komunikacijske vzorce,
- 2) odnose,
- 3) vplive na samoizražanje in samopredstavljanje.

2.0 Vplivi mobilne telefonije na komunikacijske vzorce in odnose

V zahodni kulturi razvrščamo odnose po stopnji intimnosti med osebama. Za intimne odnose so značilni posvečanje pozornosti, trud, obvezanost, požrtvovalnost.⁶

Poleg ocenjevanja odnosov glede na njihovo intimnost lahko odnosno vpletenost posamezne osebe ocenjujemo tudi po razširjenosti socialne mreže,

⁵ Mobilna telefonija omogoča tudi prejemanje in pošiljanje besedilnih in slikovnih sporočil, predvajanje glasbe, plačevanje manjših zneskov, igranje iger, dostop do interneta in številnih informacij itd., toda v članku se prvenstveno omejujem na uporabo mobilnega telefona za govorno komuniciranje.

⁶ Po Jamiesonovi (2002) je koncept intimnega odnosa povezan z dimenzijami, kot so ljubezen, skrb, tesno prijateljstvo, poglobljeno razumevanje in poznavanje. Razkrivanje osebnih izkustev in intenzivna interakcija zahtevata zaupanje, to pa je osrednji vidik intimnosti.

torej glede na število prijateljev, sorodnikov, znancev, na katere oseba se lahko obrne po različne vrste pomoči oz. s katerimi se loteva posameznih dejavnosti. Vzdrževanje stikov/odnosov s prijatelji in kolegi zahteva čas in trud. Odnosi se ohranjajo zlasti prek komuniciranja. Mobilni telefoni pomagajo ohranjati različne vrste odnosov oz. omogočajo raznovrstne komunikacije. Ling in Yttri (2002; Wei in Venhwei 2003: 55) sta na primer predlagala dve obliki socialne interakcije prek mobilnega telefona: instrumentalno in ekspresivno. V njuni raziskavi med norveškimi uporabniki je izstopala uporaba mobilnega telefona za koordiniranje delovnih dejavnosti. Ti klici so predstavljali skoraj polovico vseh dnevnih klicev. Avtorja sta ugotovila še, da pri najstnikih prevladuje uporaba mobilnega telefona v ekspresivne namene.

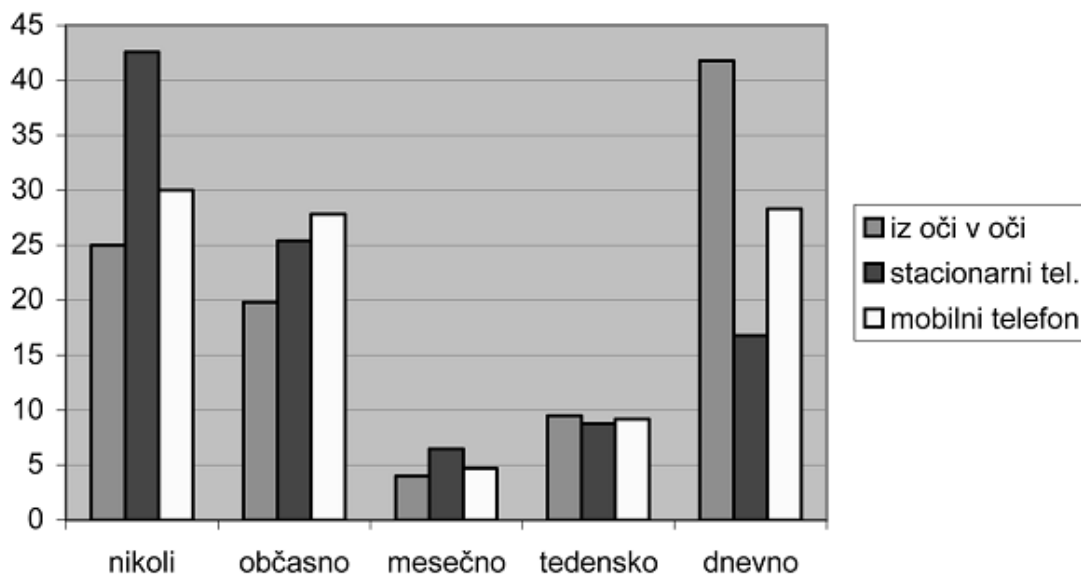
V analizi izpostavljam naslednje: instrumentalne komunikacije (pogovori o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah ali o vsakdanjih praktičnih stvareh), fatične (neobvezni klepet, druženje) in intimne komunikacije (o intimnih, zaupnih temah).

Anketni podatki kažejo, da je število komunikacijskih partnerjev največje v primeru instrumentalnih komunikacij. Respondenti in respondentke se v tipičnem dnevu o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah pogovarjajo v povprečju s 13 oz. 14 osebami, o vsakdanjih praktičnih stvareh pa s petimi. O neobveznih stvareh se v povprečju pogovarjajo s štirimi osebami, o zaupnih temah pa z dvema oz. tremi. Z največjim številom oseb instrumentalno komunicirajo zaposleni (kar sovпада s starostjo 26–65 let), v povprečju o službenih in poslovnih rečeh pogosteje moški komunicirajo od žensk. O vsakdanjih praktičnih stvareh se z največ ljudmi vsakodnevno pogovarjajo mladi med 10. in 15. ter odrasli med 36. in 45.

letom. Statistično značilnih razlik med spoloma pri tej obliki komuniciranja ni. Za klepetanje o neobveznih stvareh ženske mobilni telefon uporabljajo pogosteje od moških, čeprav imajo v povprečju za klepetanje manj sogovorcev (moški v povprečju 4,3 dnevno, ženske 3,5). Največ komunikacijskih partnerjev za pogovore o zaupnih osebnih temah imajo mladi med 10. in 15. letom – v povprečju kar sedem. Od starosti 16 let naprej deklarirano število komunikacijskih partnerjev za tovrstne pogovore upade (na približno dve osebi), nekoliko višje je znova v starostni kategoriji 66–74 let (v povprečju tri osebe). Ženske v povprečju uporabljajo mobilni telefon za take pogovore rahlo več od moških.

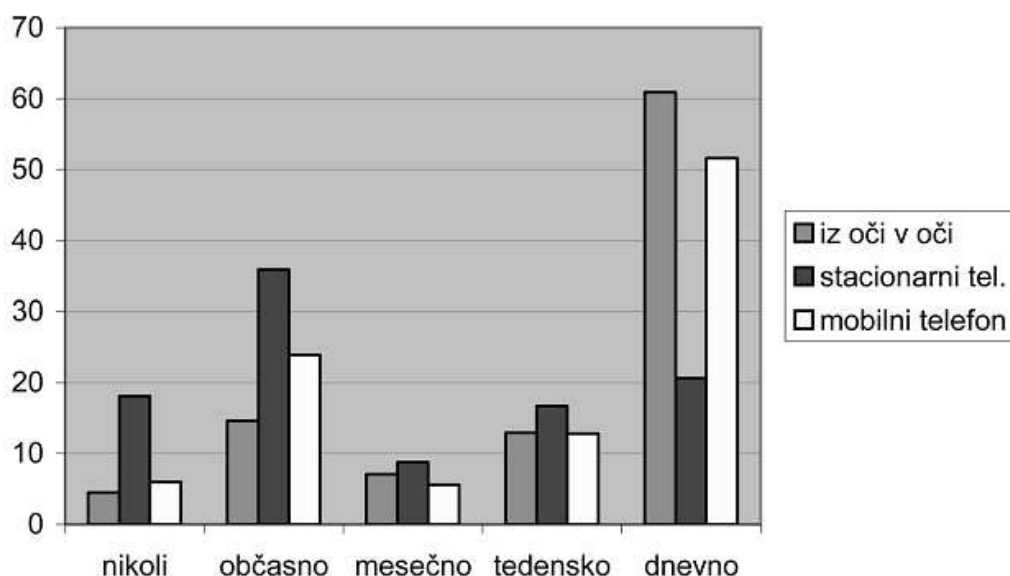
Komunikacije prek mobilnega telefona, pa tudi ostale oblike posredovanega komuniciranja zavzemajo vse večji delež celotnih komunikacij. Kako pogosto ljudje komunicirajo o posameznih zadevah prek mobilnega telefona v primerjavi s komuniciranjem iz oči v oči in v primerjavi s komuniciranjem prek stacionarnega telefona? Delež dnevnih pogovorov o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah v fizični navzočnosti druge osebe (iz oči v oči) je nekoliko višji od deleža dnevnih pogovorov o teh zadevah prek mobilnega telefona in precej višji od deleža tovrstnih dnevnih pogovorov prek stacionarnega telefona (glej graf 1). Pri tedenskih komunikacijah je delež posameznih vrst pogovorov enako nizek – približno desetina anketiranih se tedensko pogovarja o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah iz oči v oči ali prek stacionarnega in tudi mobilnega telefona. Pri občasnih pogovorih o teh temah prevladuje uporaba mobilnega telefona, ki je višja od uporabe stacionarnega telefona, pa tudi od fizičnega kontakta. Kljub pogosti uporabi mobilnega telefona za komuniciranje o poslovnih zadevah se le slaba četrtina anketiranih strinja z izjavo, da je mobilni telefon pomembno izboljšal njihovo poslovno učinkovitost. Ravno toliko anketiranih zatrjuje, da je njihov vsakdan bistveno bolj organiziran, odkar uporabljajo mobilni telefon.

Dobra desetina pa je – ravno obratno – pritrdila trditvi, da imajo zaradi mobilnega telefona večkrat občutek, da več ne nadzorujejo svojega časa.

Graf 1: Pogostost komuniciranja o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah v odstotkih

O vsakdanjih praktičnih stvareh se največ ljudi iz oči v oči pogovarja dnevno (dobra šestina), le nekaj manj anketiranih za te vrste pogovorov uporablja mobilni telefon (glej graf 2). Relativno malo ljudi se o vsakdanjih praktičnih stvareh dnevno pogovarja prek stacionarnega telefona. Slednjega največji delež anketiranih uporablja za tovrstne pogovore zgolj občasno ali nikoli, kar v bistveno manjši meri velja za mobilni telefon.

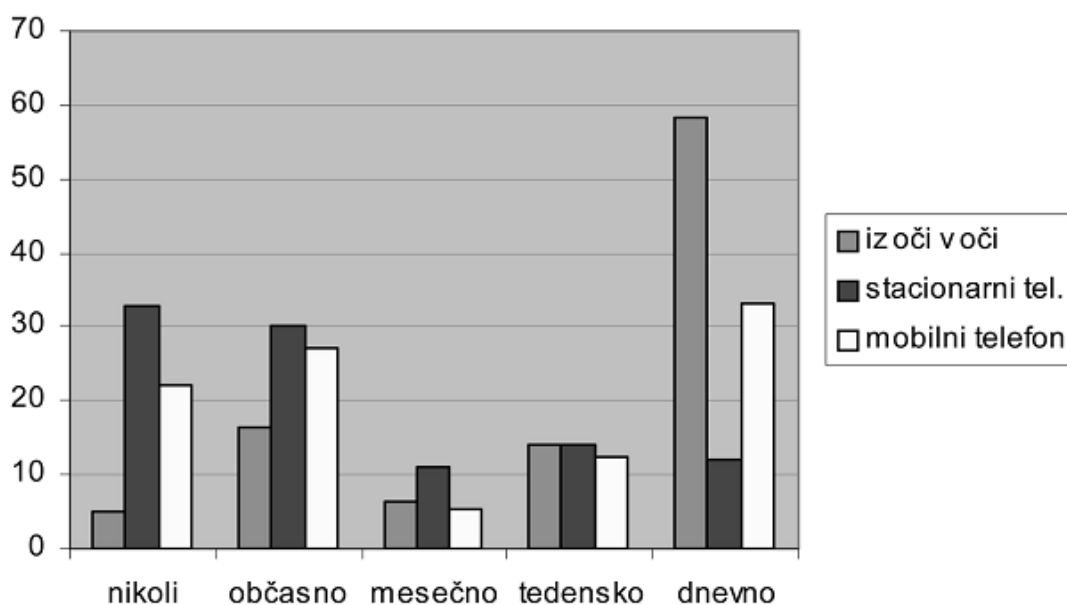

Graf 2: Pogostost komuniciranja o vsakdanjih, praktičnih stvareh v odstotkih

Dnevni pogovori o neobveznih stvareh najpogosteje potekajo iz oči v oči (skoraj 60 % anketiranih) in precej redkeje – pri tretjini anketiranih – prek mobilnega

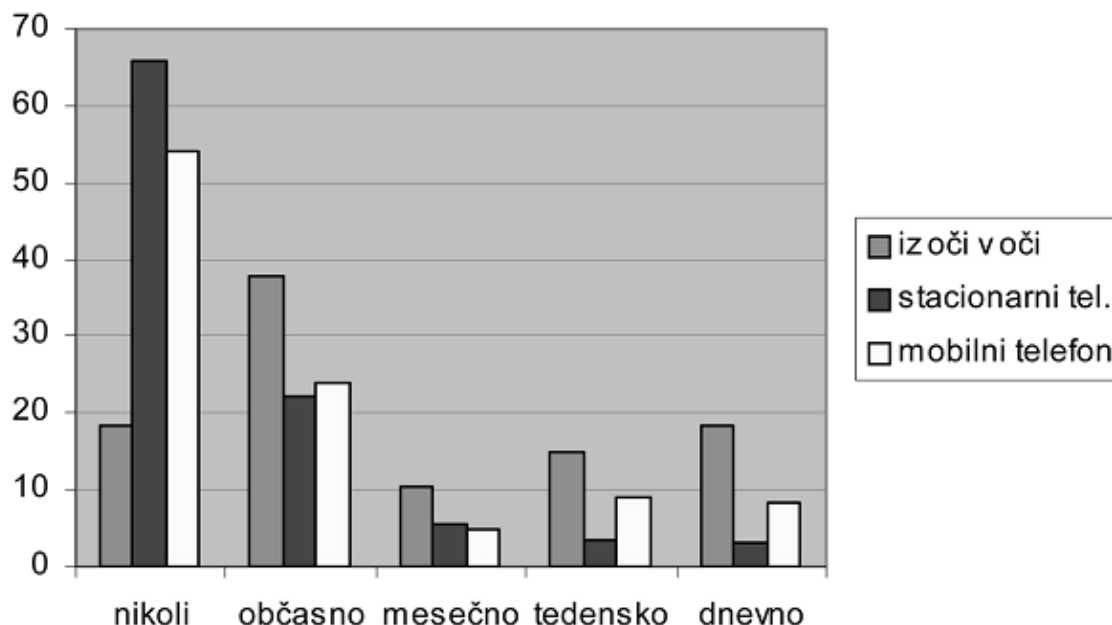
telefona (glej graf 3). Le dobra desetina anketiranih pa dnevno uporablja stacionarni telefon z a neobvezno klepetanje. Približno polovica anketiranih izjavlja, da mobilnega telefona nikoli ne uporabljajo za tovrstne komunikacije ali da ga uporabljajo zgolj občasno. To velja pri še večjem deležu ljudi za uporabo stacionarnega telefona.

Le dobra tretjina anketiranih si težko predstavlja, da ne bi več imeli možnosti klepetati z drugimi po mobilnem telefonu. Tolikšen je tudi delež anketiranih, ki mobilni telefon uporabljajo predvsem za to, da se z drugimi dogovorijo za srečanje v živo. Šestini anketiranih pa mobilni telefon daje občutek, da so nenehno sredi dogajanja. Ta občutek je možen ravno zaradi nenehne 'odsotne navzočnosti' na več prizoriščih. Dobre štiri desetine anketiranih izjavlja, da bi se brez mobilnega telefona počutili odrezani od sveta.

Graf 3: Pogostost komuniciranja o neobveznih stvareh (klepetanje, pogovor, druženje) v odstotkih

Za pogovarjanje o zaupnih, osebnih temah se mobilni telefon uporablja najmanj pogosto. Vendar pa so ti pogovori primerjalno najmanj pogosta oblika komunikacij. Več kot polovica anketiranih mobilnega telefona za intimne pogovore sploh ne uporablja, dobra dvajsetina zgolj občasno (glej graf 4). Stacionarni telefon uporablja v te namene še manjši delež anketiranih kot mobilni. Največji delež anketiranih se o zaupnih temah pogovarja občasno in iz oči v oči (skoraj 40 %), slaba četrtina se o teh temah občasno pogovarja po mobilnem telefonu, petina pa po stacionarnem telefonu.

Graf 4: Pogostost komuniciranja o zaupnih, osebnih temah v odstotkih

Anketirani so v povprečju precej zadržani glede primernosti mobilnega telefona za intimne pogovore, ko so morali neposredno oceniti njihovo primernost. Le 10- do 15-letniki se v povprečju ne strinjajo z izjavo, da mobilni telefoni niso primerni za intimne pogovore. Ostale starostne kategorije to izjavo prej podpirajo kot ne, torej se jim mobilni telefoni ne zdijo primerni za intimne komunikacije. To se sklada z rezultatom, da se starejši od 15 let v povprečju bolj ali manj strinjajo, da lahko iskrena čustva do drugega deliš samo v živo, ne pa po mobilnem telefonu. Starejši od 25 let se v povprečju strinjajo oz. celo zelo strinjajo, da je edina smiselna raba mobilnega telefona v praktične namene.

Podrobnejše izpraševanje mlajših od 25 let o razlogih za priljubljenost uporabe mobilnega telefona za intimne pogovore je pokazalo, da mobilni telefoni več kot polovici mladih omogočajo, da se lahko pogovarjajo s prijatelji, sošolci oz. kolegi, ne da bi starši poslušali. Če bi se morali pogovarjati samo po domačem stacionarnem telefonu, bi bilo to za skoraj 40 % mladih neprijetno. Mladi si torej pri pogovarjanju o zaupnih, osebnih temah želijo zasebnosti in nemotenosti. Pomen zasebnosti izstopa tudi pri drugih starostnih kategorijah anketiranih, ko gre za intimne pogovore: v povprečju anketirani nad 20 let izjavljajo, da jih moti, ko ljudje vpričo drugih po mobilnem telefonu govorijo o svojih osebnih rečeh. Potemtakem velja najbrž tudi obratno – da ljudje ne želijo govoriti po mobilnem telefonu o osebnih rečeh v navzočnosti drugih. Anketirani vseh starosti se pretežno celo strinjajo, da si ne želijo, da drugi poslušajo, ko se pogovarjajo po mobilnem telefonu – torej ne glede na vsebino pogovora.

Videti je, da mobilni telefon precej pogosto nadomešča neposredne odnose iz oči v oči pri komuniciranju o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah, zelo pogosto pri komuniciranju o vsakdanjih, praktičnih stvareh, manj pogosto o zaupnih, osebnih temah, še manj pa pri komuniciranju o neobveznih stvareh (klepetanje, pogovor, druženje). Mobilni telefon se torej pogosto uporablja za instrumentalne komunikacije (npr. izmenjavo in posredovanje specifičnih informacij), manj pogosto nadomešča neposredni stik v intimnih, zaupnih komunikacijah in le redko se uporablja pri komunikacijah neinstrumentalne, socialno-emocionalne narave, kot je neobvezni klepet.

Samo tretjina anketiranih mobilni telefon uporablja za urejanje nujnih družinskih zadev, za kar ga ženske uporabljajo v večji meri kot moški. Anketirani se v povprečju ne strinjajo, da se zaradi uporabe mobilnih telefonov redkeje srečujejo z ljudmi, prav tako trdijo, da niso njihovi odnosi z družino niti s prijatelji zaradi uporabe mobilnih telefonov boljši oz. bolj kakovostni; pri tem ni statistično značilnih razlik med spoloma. Celo trditev, da se zaradi uporabe mobilcev počutijo bolj povezani z ljudmi, je pri anketiranih, starih nad 20 let, požela več nestrinjanja kot strinjanja. Pri tem si le desetina anketiranih želi, da bi jih pogosteje klicali na mobilni telefon. Ta želja lahko odseva željo po širšem socialnem omrežju, po intenzivnejših odnosih, po bolj 'pravični' bilanci klicev ali pa željo po priznanju, da si bolj socialno integrirana oseba, če imaš veliko klicev. V nekaterih primerih lahko s pogosto prejetimi klici drugim dokazuješ, kako priljubljen/a oz. pomemben/a si. Na vprašanje, kako pogosto pokličejo nazaj, ko imajo neznan neodgovorjen klic, le štiri desetine anketiranih odgovarja, da vedno. Med temi so vsi tisti, ki izjavljajo, da si želijo, da jih drugi pogosteje kličejo.

Kakšna uporaba mobilnega telefona se Slovincem in Slovenkam zdi smiselna? Izrazitega strinjanja je bila deležna trditev, da je dandanes mobilni telefon nepogrešljiv v nepredvidljivih situacijah. Prav tako visoko soglasje se kaže pri trditvi, da je mobilni telefon danes nuja, ne luksuz. Glede na že omenjeno prevladujoče mnenje, da je edina smiselna uporaba mobilnega telefona v praktične namene, ne preseneča, da se anketirani ne strinjajo s trditvijo, da je mobilni telefon zgolj potuha, da se ljudem ni treba vnaprej odločati, kje in kaj bodo počeli. Anketirani pa so v povprečju precej skeptični glede nujnosti usklajevanja vsakdanjih nakupov v trgovini po telefonu. Starejši so, manj razumljivo se jim zdi tako početje. Anketiranim nad 20 let se v povprečju tudi ne zdi prav, če starši svojim otrokom čimprej omogočijo uporabljati mobilni telefon. To pojasnjuje hkratno strinjanje s trditvijo, da odrasli uporabljajo mobilni telefon za koristne stvari, mlajši pa samo za neumnosti. Dejansko je med mladimi pod 20 let relativno največji delež takih, ki izjavljajo, da jim je uporaba mobilnega telefona zabavna, čeprav iz tega ne moremo sklepati, da ga uporabljajo za neumnosti.

Številni avtorji (npr. Gergen 1996; Gergen 2002) izpostavljajo pomen mobilnega telefona za ohranjanje odnosov, ko fizični stik ni možen. Anketni podatki to funkcijo telefona potrjujejo, saj skoraj tri četrtine anketiranih zatrjuje, da mobilni telefon uporabljajo, da so drugim lažje na razpolago. Razpoložljivost ob vsakem trenutku ni nujno prednost, saj lahko mobilni telefon postane tudi nadzorovalni mehanizem oz. je kot tak občuten. Od tega občutka je včasih odvisna tudi dejanska dosegljivost oz. nedosegljivost ob različnih časih in na različnih krajih.

Okrog tri četrtine anketiranih izjavlja, da telefon vzamejo s sabo vedno oz. skoraj vedno, ko gredo od doma. Slaba šestina ga večinoma vzame s sabo. Slabih deset odstotkov ga jemlje s sabo občasno. Le 2 % je takih, ki ga vzamejo s sabo le ob redkih priložnostih. Le en odstotek anketiranih ga ima samo doma. Razlike so precejšnje glede na starost: anketirani pod 16 let in nad 66 let ga v primerjavi z ostalimi starostnimi skupinami najredkeje jemljejo vselej s sabo. Med 16. in 19. letom ga velika večina skoraj vedno vzame s sabo, le nekoliko redkeje ga s sabo jemljejo anketirani med 20. in 35. letom, po 35. letu delež tistih, ki se ne morejo ločiti od telefona, upade. Mobilni telefon nekaterim daje občutek varnosti: dobra tretjina anketiranih se celo počuti veliko bolj varno, odkar imajo mobilni telefon. To velja v večji meri za ženske in za anketirane v starostnih skupinah 16–19 in 66–74 let.

Preseneča podatek, da moški v tipičnem dnevu opravijo več klicev (v povprečju

skoraj 10) kot ženske (v povprečju 6). Vendar pa je ocenjeno število minut na dan pri ženskah rahlo višje (pri moških v povprečju 26, pri ženskah 28). Enako velja za čas, dnevno porabljen za ostale aktivnosti z mobilnim telefonom (igre, SMS, MMS, WAP, internet ipd.). Moški porabijo za te aktivnosti v povprečju 11,2 minut, ženske pa 12,9. Število, skupna dolžina dnevnih klicev, izrazito pa čas, dnevno porabljen za ostale aktivnosti z mobilnim telefonom, se zelo razlikuje glede na starost. Anketirani med 16. in 55. letom v povprečju opravijo 8–10 klicev. Manj klicev opravijo mlajši od 15 let in starejši od 56. Ocenjeno dnevno število minut klicev narašča do starostne skupine 20 do 25 let, nato upada. V starosti nad 56, zlasti pa nad 66 let, je dnevna samoocena števila klicev v minutah proti ostalim starostnim kategorijam relativno nizka. Mladi do 25. leta najpogosteje uporabljajo mobilni telefon za klepetanje, pogovore o šolskih zadevah in o zaupnih temah, manj pogosto pa o vsakdanjih praktičnih stvareh. V srednji starostni kategoriji prevladujejo pogovori o vsakdanjih praktičnih rečeh in o službenih ter poslovnih zadevah. Starejši nad 56 let pa mobilni telefon najpogosteje uporabljajo za pogovore o vsakdanjih praktičnih stvareh, redkeje tudi za klepetanje.

Tabela 1: Število klicev v tipičnem dnevu, povprečen čas pogovorov po mobilnem telefonu v tipičnem delovnem dnevu, povprečen čas, porabljen za ostale aktivnosti v tipičnem delovnem dnevu (SMS, MMS, WAP, internet ipd.)

Starost	Število klicev v tipičnem dnevu	Dnevna dolžina klicev (v min)	Ostale aktivnosti (v min)
10 do 15	5,2	23,4	46,4
16 do 19	7,7	33,4	30
20 do 25	10,1	40,8	23
26 do 35	8,7	35,2	9,1
36 do 45	8	28,6	3,9
46 do 55	9,2	24,5	4
56 do 65	5,2	12,7	1,5
66 do 74	2,4	7,9	6

Kar se tiče ostalih aktivnosti, mobilni telefon zdaleč največ uporabljajo mladi. V starosti nad 25 let je dnevna uporaba telefona v te namene nizka. Skoraj deset odstotkov anketiranih pogosto igra igre na mobilnem telefonu, med njimi je zdaleč največ mladih pod 25 let, s starostjo tovrstna uporaba mobilnega telefona zelo upada. Skoraj polovica anketiranih, starih 25 let ali manj, se strinja, da bi mobilni telefon uporabljali bistveno manj, če ta ne bi omogočal pisanja SMS -sporočil. Ta se zdijo mladim posebej uporabna takrat, ko jim je o čem nerodno spregovoriti. Le dobri četrtini se SMS-i zdijo dober način za izmenjavo intimnih čustev. Skoraj 30 % mladih pod 25 let izjavlja, da si izmenjavajo SMS-sporočila z ljubezensko vsebino, dobra tretjina pa se jih strinja, da je prvi stik s fantom oz. punco, ki ti je všeč, lažje vzpostaviti prek SMS-a kot iz oči v oči. Zadnji odstotek lahko interpretiramo kot visok – če upoštevamo predvsem okrnjenost komunikacije prek SMS-sporočil (ni možnosti neverbalne govorice razen uporabe simbolov) ali kot nizek – glede na pogosto pojavljanje treme pri prvih intimnih stikih.

3.0 Mobilni telefon kot del sebe

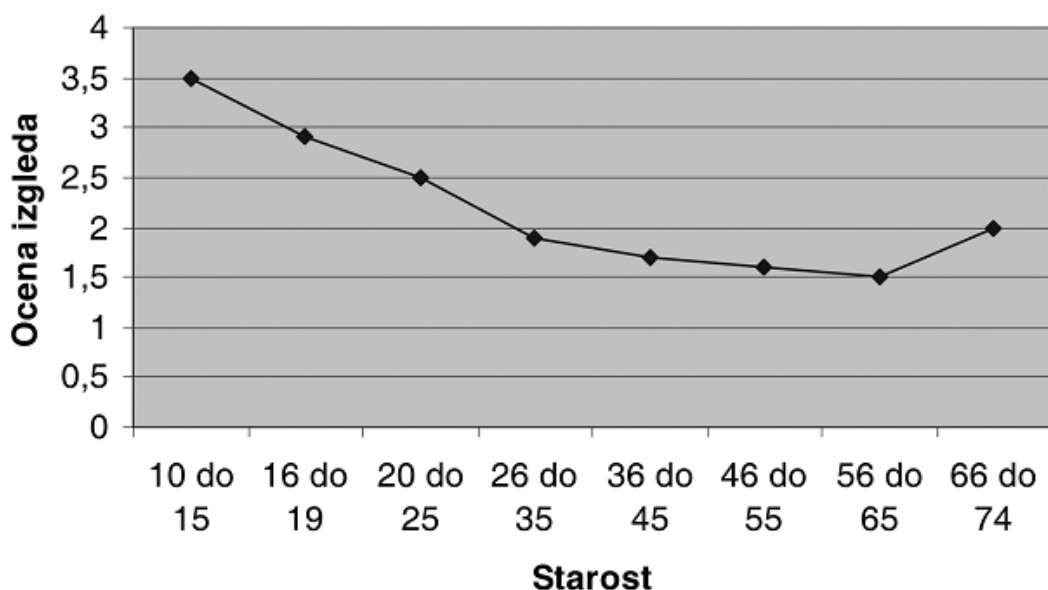
Ne glede na samo komuniciranje ljudje pripisujejo mobilnemu telefonu različne

pomene oz. vrednotijo številne njegove karakteristike. Mobilni telefon ni uporaben izključno za medsebojno sporazumevanje, temveč je večnamenska naprava. Ima številne dodatne funkcije, npr. igre, adresar, budilko itd.. Ker so telefoni različnih (prilagodljivih) oblik, lahko služijo kot neke vrste modni dodatek. Pomen oblike lahko razumemo v smislu tehnične dovršenosti ali zgolj zunanje estetike (npr. barva). Ker proizvajalci tekmujejo v tehnični in estetski dovršenosti aparatov, je izbira mobilnega telefona lahko stvar imidža, ustvarjanja vtisa, samopromocije. K pripisovanju simbolnih pomenov mobilnim aparatom potrošnike spodbujajo proizvajalci, ki z obsežnimi neredko agresivnimi oglaševalskimi kampanjami ponujajo nove in nove modele ter funkcije. Mobilni telefon je za mnoge postal predmet socialne primerjave in želje po posnemanju.

Ker kar sedem desetih anketiranih (brez značilnih razlik med spoloma) poudarja, da jim mobilni telefon pomeni zgolj tehnično napravo za komuniciranje, se postavlja vprašanje, katere značilnosti samega aparata se anketiranim zdijo pomembne oz. kako vrednotijo posamezne značilnosti. Videz⁷⁷

mobilnega telefona se deklarativno zdi zelo pomemben le dobri šestini anketiranih, pri čemer ni statistično značilnih razlik glede na spol. Pomembnost videza telefona upada premo sorazmerno s starostjo, le pri najstarejši starostni skupini nad 66 let se krivulja rahlo obrne navzgor – najverjetneje ta skupina pojmuje pod izrazom videz tudi velikost tipk in črk na zaslonu, kar je zaradi v povprečju slabšega vida zelo pomembno (graf 5). Polovica anketiranih pritrjuje, da jih bolj kot videz zanima tehnična izpopolnjenost telefona. Ta se zdi moškim pomembnejša kot ženskam, mlajšim bolj pomembna kot starejšim. Kar osmim desetim se zdi pomembno, da je mobilni telefon čim bolj praktičen in enostaven. Ta značilnost je nekoliko pomembnejša za ženske, njen pomen narašča tudi s starostjo anketiranih. Le 5 % je samih priznalo, da uporabljajo mobilni telefon kot neke vrste modni dodatek, kar tri četrtine jih to trditev odločno zanika. Ob tem jih tri desetine meni, da precej ljudi danes mobilni telefon razume kot modni dodatek. Štiri desetine se jih celo strinja, da imajo nekateri mobilni telefon samo za imidž. Iz tega nesorazmerja lahko sklepamo, da delež ljudi, ki v mobilnem telefonu vidijo tudi modni dodatek, ni zanemarljiv.

⁷⁷ 'Videz' telefona oz. 'kako telefon izgleda' sta jezikovni formulaciji, uporabljeni v vprašalniku. Smiselno bi bilo razločevati med obliko mobilnega telefona, ki se nanaša na 'objektivne' lastnosti mobilnega aparata (npr. višina, širina, dolžina, teža, nabor aplikacij, dizajn), ter videzom kot družbeno konstruiranimi pomeni teh lastnosti.

Graf 5: Ocena videza mobilnega telefona na lestvici od 1 do 5 glede na starost anketiranih

Pri ocenjevanju posameznih značilnosti telefona na lestvici od ena do pet so kar štiri desetine anketiranih obliko ocenili kot pomembno ali zelo pomembno, kar najverjetneje pomeni, da oblike telefona ne enačijo z videzom. Pri tem ni bilo statistično značilnih razlik med spoloma, tudi pomen oblike s starostjo upada. Tehnično zmogljivost je tudi v tem primeru kot pomembno ocenila polovica vprašanih. Tri desetine anketiranih zanimajo tehnične novosti na področju mobilne telefonije, še nekoliko več pa novosti pri obliki mobilnih telefonov. Oboje velja v precej večji meri za moške in za mlajše. Skoraj tretjina pravi, da se veselijo novih storitev mobilne telefonije v prihodnosti. Tudi to velja v večji meri za moške in za mlajše. Ti se v povprečju tudi hitreje znajdejo pri uporabi novega mobilnega telefona. Kar osmim desetim anketiranih pa se zdi pomembna enostavnost uporabe. Ne glede na spol in starost se anketiranim zdi pomembno, da imajo zmogljiv mobilni telefon. To se ne zdi tako pomembno zgolj slabi četrtini anketiranih.

Priseganje na novosti pri mobilnih telefonih se kaže tudi v pripravljenosti na hitro menjavanje telefonov (če seveda finančno stanje to dopušča). Le nizek odstotek anketiranih (okrog 8 %) trdi, da radi hitro menjajo mobilni telefon, da ne ostanejo 'zadaj'. Med temi je v povprečju več moških in mlajših. Šestini anketiranih, prav tako pogosteje moškim in mlajšim, bi bilo nerodno, če bi njihov telefon preveč zastarel. Kar sedem desetim anketiranih pa izjavlja, da jih ne moti, če imajo star telefon, pomembno se jim zdi, da v redu deluje. Vprašljivo je, ali lahko verjamemo tem izjavam. Prav tako je težko verjeti, da se le dobrim 5 % anketiranih zdi precej pomembno, kako drugi ocenjujejo njihov mobilni telefon. Mnenje drugih se zdi v povprečju bolj pomembno predvsem anketiranim v starostni skupini 10–15 let.

Samozražanje in samopredstavljanje prek mobilnega telefona je torej spolno in starostno pogojeno. Moški, zlasti mlajši, se pogosteje zanimajo za tehnične značilnosti telefona in sledijo tehnološkim novostim. Nekoliko preseneča, da glede pomena estetike in oblike telefona ni statistično značilnih razlik med spoloma. Ti značilnosti sta v povprečju pomembnejši mlajšim uporabnikom.

O pomenu mobilnega telefona za sebstvo pa najjasneje pričata naslednji nepo-

sredni izjavi: kar 55 % anketiranih trdi, da so na nek način kar navezani na svoj mobilni aparat, torej ga personalizirajo; 40 % pa se jih strinja, da je mobilni aparat postal del njih samih. Obe izjavi sta bolj značilni za mlajše anketirane. Med tistimi, ki se počutijo navezani na aparat, je celo večji delež žensk kot moških.

Večji delež žensk kot moških izjavlja tudi, da je s telefonom včasih kar malce zasvojen. Skupaj je 'zasvojenih' skoraj 15 %, med njimi prevladujejo mlajše uporabnice in uporabniki.

4.0 Sklepi

Rezultati ankete o uporabi IKT (SURS/ RIS 2005) potrjujejo osnovno domnevo, da mobilni telefoni pomembno vplivajo na komunikacijske vzorce, odnose in oblikovanje sebstva. Spremembe, ki jih prinašajo, se seveda ne kažejo pri vseh uporabnikih, toda gledano v celotnem vzorcu so precej izrazite. Mobilni telefoni pogosto delujejo kot nadomestek pogovorov iz oči v oči, ko gre za službene, poslovne

ali šolske zadeve. Še pogostejše zamenjujejo neposredne komunikacije v primeru vsakdanjih, praktičnih reči. Manj se uporabljajo pri komuniciranju o zaupnih, osebnih temah. Pri neobveznem klepetu, pogovoru oz. druženju pa dajejo ljudje zelo očitno prednost komuniciranju iz oči v oči. Mladi do 25. leta in tudi ženske (v povprečju pogostejše od moških) pa uporabljajo mobilni telefon več kot ostale starostne kategorije tudi za klepetanje in pogovore o zaupnih temah.

Ena izmed glavnih prednosti, ki jo mobilni telefoni omogočajo, je po mnenju anketiranih razpoložljivost za druge, kar potrjuje predpostavko o odnosnih učinkih teh telefonov. Večina jemlje telefon skoraj vselej s sabo, ko gredo od doma.

Anketirani pa v nasprotju s pričakovanji v povprečju izjavljajo, da njihovi odnosi niti z družino niti s prijatelji zaradi uporabe mobilnih telefonov niso boljši ali bolj kakovostni. Ta raziskovalni rezultat govori v prid tezi, da večja pogostost posredovanih stikov ne prispeva k večji kakovosti medosebnih odnosov. Anketirani trdijo, da se zaradi uporabe teh telefonov večinoma ne počutijo bolj povezani z ljudmi.

V skladu z Gergenovo tezo o pomenu mobilnih telefonov za ohranjanje in vzdrževanje odnosov s pomembnimi drugimi ter zaradi omogočanja nenehne odsotne navzočnosti bi namreč sklepali, da mobilni telefoni krepijo vezi z najbližjimi oz. omogočajo stalno vzdrževanje simbolične bližine. Neskladje s to tezo na slovenskem vzorcu je prav gotovo povezano s tem, da se slovenski anketiranci in anketiranke po njihovih izjavah sodeč zaradi uporabe mobilnih telefonov ne srečujejo redkeje z ljudmi. Slovenke in Slovenci imajo verjetno v primerjavi z

večjimi državami in državami z bolj mobilno populacijo najpogostejše odnose z ljudmi iz svojega lokalnega okolja. Ker so z bližnjimi lahko v neposredovanih stikih, pride uporaba mobilnih telefonov za utrjevanje in poglobljanje vezi manj do izraza. Gergenov članek (2002) temelji na spekulaciji, pri čemer ima avtor pred očmi najverjetneje fleksibilne, mobilne, visoko modernizirane posameznike, ne pa konkretnih (vseameriških) empiričnih podatkov, zato se tudi njegova ključna teza o utrjevanju skupnosti s pomočjo mobilcev na slovenskem vzorcu ne potrjuje.

Anketirani izpostavljajo predvsem praktično uporabno vrednost mobilcev, npr. v nepredvidljivih situacijah. Da pa si življenje brez njih praktično ne predstavlja, priča strinjanje z izjavo, da so mobilci danes nuja, ne luksuz. Da so Slovenci in Slovenke ozaveščeni o nadzorstveni funkciji mobilnega telefona, priča nizek odstotek (10 %) tistih, ki si želijo biti pogostejše klicani. Mobilni telefoni namreč zaradi omogočanja socialnega nadzora potencirajo konfliktni odnos med željo po avtonomiji in težnjo po nadzoru (zlasti s strani družinskih članov oz. partner-

ja/partnerke). Ker je v slovenski družbi družina ena glavnih vrednot (glej npr. Ule in Kuhar, 2003), je ta konfliktni odnos še posebej žgoč. Pomembna posledica uporabe mobilnega telefona v praktične namene pa je tudi prepletanje različnih sfer, npr. delovne z intimno, zasebno (službeni klici v prostem času in intimnem kontekstu ter zasebni klici v delovnem času). Ljudje so vse pogostejše prisiljeni, da usklajujejo svoje javne in zasebne vloge, kar je vse prej kot enostavno opravilo. Mobilne telefone največ uporabljajo mladi do 25 let. Ti v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami največ telefonirajo, poleg tega se najpogostejše poslužujejo ostalih aktivnosti, ki jih ti telefoni omogočajo. Pomembna funkcija telefona se jim zdi zlasti pisanje kratkih sporočil. Ta služi za navezovanje stikov, izmenjavo intimnih čustev in ljubezenskih vsebin in je zelo priročna, ko jim je nerodno o čem spregovoriti. Mlajši uporabniki so med najbolj navezanimi na svoj telefon, poleg tega najbolj vrednotijo značilnosti, kot sta tehnična izpopolnjenost in videz. Delež takih, ki videz telefona na deklarativni ravni visoko vrednotijo, je v povprečju vendarle relativno nizek.

Največ anketiranih (osem desetih) izpostavlja praktičnost in enostavnost kot najpomembnejši značilnosti mobilnega telefonskega aparata. Zelo malo je takih, ki zase priznavajo, da uporabljajo mobilni telefon kot neke vrste modni dodatek, vendar se jih ob tem precej strinja, da drugi na ta način razumejo svoj telefon oz. da mobilni telefon drugim služi samo za imidž. Očitno je mobilni telefon tudi sredstvo samoizražanja in samopromocije, česar anketirani zase osebno niso pripravljeni priznati. Značilnosti mobilnih telefonov, ki jih ljudje vrednotijo, kažejo poleg starostnih tudi na spolne razlike. Tako so mlajši moški tisti, ki pripisujejo poseben pomen tehnični zmogljivosti in tehničnim novostim aparatov ter samim storitvam mobilne telefonije. Mlajši anketirani se relativno pogostejše tudi strinjajo, da so mobilni telefoni postali del njih samih. Lahko bi rekli, da gre za podaljške njihovega sebstva. Pri tem še ne gre za tesno povezanost v smislu zasvojenosti. Takih, ki menijo, da so zasvojeni s svojimi telefoni, pa tudi ne manjka – zasvojenih se počuti šestina anketiranih. Vsi ti rezultati govorijo v prid tezi, da mobilni telefoni pomembno prispevajo k samoizražanju in samopredstavljanju. Predvsem mladim predstavljajo sami aparati s svojimi značilnostmi tudi pomembni pripomoček pri iskanju in izražanju lastnega sebstva. K temu jih spodbujajo tudi obsežne marketinške kampanje, ki pogosto prikazujejo telefone kot modne simbole. Eden izmed pomembnih vplivov mobilne telefonije, ki jih izpostavlja raziskava, je tudi občutek varnosti zaradi posedovanja mobilnega aparata. Dobra tretjina anketiranih se celo počuti veliko bolj varno, odkar imajo mobilni telefon, kar velja v večji meri za ženske in za anketirane v starostnih skupinah 16–19 in 66–74 let. Zaradi občutka varnosti, ki ga mobilni telefon daje (npr. ker lahko vselej nekoga pokličemo za nasvet, pomoč, tolažbo), je težje vstopati v nove situacije brez tega telefona (npr. na potovanje).

Videti je, da so se mobilni telefoni v zelo kratkem času povsem integrirali v vsakdanje življenje ljudi in da je komuniciranje po mobilnem telefonu postalo pomemben oz. celo nepogrešljiv del komunikacijskih praks. Ker se pogosto uporabljajo za različne vsakdanje komunikacije, zlasti praktične narave, pomembno prispevajo k usklajevanju različnih identitet. Če se navežemo na Gergena (2002): mobilni telefoni nedvomno prispevajo k deljeni zavesti uporabnikov in njihovi navzočnosti, a hkrati odsotnosti v neposrednih socialnih okoljih in vpetosti v posredovane svetove med uporabo telefona.

Možnost nenehne dosegljivosti praktično za vsakogar in povsod odpira pomembno vprašanje učinkovanja mobilnih telefonov na sebstvo. Če oseba sprejme klic,

potem je hkrati na dveh različnih krajih: v fizični situaciji tik pred klicem (npr. v nekem prostoru, med potjo, s soljudmi) in v virtualnem svetu sogovorca, ki se odpira s telefonskim pogovorom, torej v neke vrste shizofreni situaciji, pri čemer moramo usklajevati dve realnosti hkrati. Mobilni telefon zahteva, da se prejemnik klica v hipu prilagodi novi situaciji. Ko se pogovarja na telefonu, mora hkrati paziti, da je njegova oz. njena neverbalna komunikacija v skladu s situacijo, ki ga obdaja. Verbalni vidik (telefonski pogovor) se tako pogosto povsem razlikuje od govornice telesa. Tudi če smo sami in doma, nas telefonski klic pogosto prisili, da povsem spremenimo vlogo – skratka, od nas zahteva kameleonsko fleksibilnost (tudi kar se tiče prilagoditve dnevnega urnika), ki je značilna za upravljanje z identitetami v postmoderni (Gergen 1991). V tem smislu prispevajo mobilni telefoni k večji fragmentaciji sebe.

V primerjavi s stacionarnimi telefoni mobilni telefoni večjemu deležu anketiranih ne prinašajo radikalnih odnosnih učinkov (npr. izboljšanja odnosov). Vpliv mobilnega telefona na odnose posameznika in njegovo sebstvo je seveda odvisen od številnih dejavnikov, kot so stopnja urbaniziranosti, poklic, dohodek itd.; tudi osebne značilnosti vplivajo na način uporabe mobilnega telefona. Kljub temu da smo lahko z mobilnimi telefoni dosegljivi praktično kjerkoli in kadarkoli, so stacionarni telefoni v času njihove množične razširitve verjetno predstavljali korenitejšo spremembo, saj so širokim množicam ljudi prvokrat omogočili stike na daljavo. Mobilni telefoni pa imajo prednost zaradi številnih dodatnih funkcij. V prihodnosti se bo obseg teh funkcij in tehnoloških inovacij še razširjal, tako da bodo najverjetneje še pomembnejši del vsakdanjika, odnosov in sebstva ter bodo koreniteje spreminjali vse troje. Seveda pa velja pripomniti, da zaenkrat vse to velja zgolj za ljudi, ki živijo v zahodnem svetu. Tudi kar se tiče uporabe mobilnih telefonov, smo še vedno priča ogromnemu digitalnemu razkoraku. Za večino ljudi, ki živijo v revščini velikih mest ali na ruralnih območjih širom po svetu, veljajo povsem drugačni psihosocialni vplivi mobilne telefonije.

5.0 Viri

- [1.] Charon, J. (2001/1979): *Symbolic Interactionism*. London: Prentice Hall.
- [2.] García-Montes, J. M., Caballero-Muñoz, Domingo in Pérez-Álvarez, Marino (2006): Changes in the self resulting from the use of mobile phones. *Media Culture & Society*, 28 (1), 67–82.
- [3.] Gergen, K. J. (1991): *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life*. New York: Basic Books.
- [4.] Gergen, K. J. (1996): Technology and the Self: From the Essential to the Sublime. V D. Grodin in T. R. Lindlof (ur.): *Constructing the Self in a Mediated World*, 127–140. Thousand Oaks: Sage.
- [5.] Gergen, K. J. (2002): Cell Phone Technology and the Challenge of Absent Presence. V K. Nyiri (ur.): *Mobile democracy, essays on society, self and politics*, 103–114. Passagen, Vienna. Dostopno na: <http://www.swarthmore.edu/SocSci/kgergen1/web/page.phtml?id=manu32&st=manuscripts&hf=1> (14. 11. 2005).
- [6.] Geser, H. (2003): Towards a Sociological Theory of the Mobile Phone. *Sociology of the Mobile Phone*. Dostopno na: http://socio.ch/mobile/t_geser1.htm (14. 5. 2006).
- [8.] Jamieson, L. (2002): *Intimacy. Personal Relationship in Modern Societies*. Cambridge, UK: Polity Press.
- [9.] Katz, J. E. in Sugiyama, S. (2006): Mobile Phones as Fashion Statements: The Co-creation of Mobile Communication's Public Meaning. *New Media & Society*, 8 (2), 321–337.

- [10.] Kuhar, M. (2005): Teorije medosebnega komuniciranja, komunikativna kompetentnost in analiza sebstva. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- [11.] Mead, G. H.. (1967/1934): Mind, Self, and Society: From the Standpoint of a Social Behaviorist. Chicago: University of Chicago Press.
- [12.] Prøitz, L. (2004): The Mobile Gender. A Study of Young Norwegian People's Gender Performances in Text Messages. Work in Progress. Dostopno na: www.media.uio.no/prosjekter/internettiendring/downloads/proitz_mobile_gender.pdf (14. 5. 2006).
- [13.] RIS (2005): Anketa o uporabi IKT. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- [14.] Ule, M. in Kuhar, M. (2003): Mladi, družina, starševstvo: Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- [15.] de Vries, I. (2005): Mobile Telephony: Realising the Dream of Ideal Communication?
- [16.] Wei, R. in Venhwei, L. (2003): Staying Connected while on the Move: Cell Phone Use and Social Connectedness. *New Media & Society*, 6 (5), 53–72.